תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר טהרות

פתח עינים על נדה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על נדה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-נדה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ו. 5
דף ו: 5
דף ז: 5
דף ח: 6
דף יב. 8
דף יג. 9
דף טו. 11
דף טז: 11
דף יז. 12
דף יט: 12
דף כ: 13
דף כד. 14
דף כו: 15
דף כז. 16
דף כז: 16
דף ל: 16
דף לא. 18
דף לא: 18
דף לד: 22
דף לה: 22
דף לו: 22
דף לח. 23
דף מ. 23
דף מה. 23
דף מה: 24
דף מט: 24
דף נא: 25
דף נב. 26
דף נב: 26
דף סא. 27
דף סא: 27

דף סד: 27
דף סז: 28
דף ע: 28
דף עג. 28

דף ו.

כדאי רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. בעירובין דף מ"ו ע"א משמע דהא בדרבנן וק"ק על מ"ש הרב מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו סימן תקי"ג בהקדמה השלישית שכתב דמדברי הרשב"א נראה שאינו מחלק בין דאוריתא לרבנן ע"ש. דמסוגית עירובין משמע דוקא בדרבנן כדאמרן. וכן ראיתי להרב שפתי כהן בי"ד סימן רמ"ב בפסק הוראת אסור והתר שהקשה כן על דברי הרב בית חדש ע"ש באורך ובמקום אחר רמזתי לדברי האחרונים ואחרוני זמנינו הם המדברים בזה ועיין בסוף ספר גט פשוט בכללים שהאריך בזה:

דף ו:

דאמר עולא חבריא מדכן בגלילא וכו'. פירש"י חברים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמנם למנחות שמא יבנה בית המקדש וכו' ע"ש מהכא משמע שהיה להם אפר פרה לאמוראים דאי לא תימא הכי הרי הם טמאין למת ואיך מדכן וכ"כ רבינו שמשון פ"ד דחלה והרא"ש בסוף הלכות חלה דהאמוראים היה להם אפר פרה וכמו שהביא הרב משנה למלך פ"ג דאבל בתוך פסק המומי"א וע"ש מ"ש עוד בזה:

דף ז:

משום דר"א שמותי הוא. פירש"י לשון שמתא שהרי ברכוהו וכו' ובגיליון תוס' הקשה ראבי"ה דבאלו מגלחין איבעיא להו מנודה מהו בתפילין תי"קו ור' אליעזר היה מניח תפילין כדאמר סוף ד' מיתות וכו' ע"ש והריטב"א בחידושי מ"ק פ"ג כתב דזימנין דמשכחת דכמה בעיי בש"ס לא מפשטי בדוכתייהו ומפשטי בדוכתא אחרינא וה"נ האי בעיא דמנודה בתפילין איפשיטא מעובדא דר' אליעזר ע"ש והריב"ש בתשובות סימן קע"ג כתב דיש לדחות דתפיליו של בנו קאמר אבל ר' אליעזר לא היה לובש ע"ש והוא דוחק גדול אמנם יש לומר עפ"י מ"ש רבינו ירוחם נתיב י"ד ח"א בשם הראב"ד ומרן בב"י בשם הקונדריסין דרשאין להקל על המנודה ולומר חוץ מדבר פלוני ע"ש והכא דידעו רוב קדושת ר' אליעזר מסתברא דאמור רבנן חוץ מתפילין לצד דאסור ומשו"ה סלקא בתיק"ו:

והנה רש"י ז"ל בשבת דף ק"ל פירש שברכוהו ואח"כ כתב בירושלמי מפרש מתלמידי בית שמאי. ויש להעיר דהכא בסוגיין אמאי קפסיק ותני שברכוהו. ואפשר דרש"י משמע ליה מתלמודא דידן דלא סבר כירושלמי רק הוא לשון ברכה. והנה הריטב"א

בחידושיו בסוגיין פירש דשמותי הוא ר"ל שתפס מדת ב"ש לחלוק עם רבים והביאו הרב יבין שמועה כלל רמ"ב דף פ"ח ע"ב. ויש להרגיש דממ"ש בשיטה מקובצת לביצה דף ד' ע"א בשם הריטב"א במאי דפריך הש"ס ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא וז"ל פירש הריטב"א דלענין מוקצה לא ס"ל לר' אליעזר כבית שמאי אע"פ דשמותי וכו' ע"ש משמע דהריטב"א סבר דשמותי הוא פירושו מתלמידי ב"ש ומחלפא שיטתיה ממ"ש בחידושיו בשמעתין כפי מה שהביא הרב יבין שמועה בשמו כמש"ל. והרב יבין שמועה שם כתב על דברי הריטב"א בסוגיין הנזכרים וז"ל ולא ידעתי איך יתישב לדעת הריטב"א הירושלמי שהביאו התוס' בביצה ד' ל"ד ע"ב דמקשה מחלפא שיטתייהו דב"ש לעיל אמרי לא יטול והכא קאמרי דבאמירה סגי והכא היינו ר' אליעזר וקרי שיטתייהו דב"ש נראה דר"א תלמידם עכ"ל ונראה דהרב ז"ל לא שלטו מאורי אור עיניו בירושלמי עצמו וחשב דמ"ש התוס' שם דהא רבי אליעזר שמותי הוא הוא מדברי התוס' ואמטו להכי יליף לה ממ"ש בירושלמי מחלפא שיטתייהו דב"ש והכא ר' אליעזר וקרי ליה שיטת ב"ש. אבל הרואה יראה בירושלמי פ"ק דביצה ופרק המביא דאמרי בהדיא מחלפא שיטתייהו וכו' דר"א שמותי ע"ש והדבר ברור דהירושלמי ס"ל דפירוש ר"א שמותי מבית שמאי וכן מוכח בירושלמי סוף פ"ט דשביעית ופ"ה דתרומות ומ"ש בירושלמי סוף פ"ב דבכורים ור"ג ור' אליעזר לא מן בית הלל הוו. פירשו הרב שדה יהושע ומהר"ר אליהו שם דהכי פריך מי לא סברי בהא כבית הלל ע"ש וכבר רמזנו מזה בקונטריס זה בשבת על דף ק"ל ע"ש בס"ד:

דף ח:

כמה הכרת עובר סומכוס אומר משום ר"מ ג' חדשים ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר וכו' זכר לדבר והא קרא וכו' משום דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לז'. פירש רש"י דילדה לז' שמא ניכר עוברה לשליש מיהא דהיינו ב' חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים. ומראש דברי רש"י הללו ניכר דסומכוס סבר אפילו ילדה לז' הכרה בג' חדשים וכן תפס במושלם בדעת רש"י הרב מהרש"א בחידושי הלכות וכתב וז"ל ורש"י שפירש בפירוש החומש רובו של ראשון הוא על פי ב"ר שיש חולק על סומכוס אבל מדברי הרא"ם נראה שאין חולקים וסומכוס מודה ביולדת לז' שהוכר עוברה לשליש ימיה ואין נראה כן מהסוגיא דהכא ומפרק החולץ אלא דבכל גוונא בעי ג' חדשים לסומכוס עכ"ל מהרש"א:

ואפשר לישב בעד הרא"ם דהוא סבר דסומכוס מודה ביולדת לז' אלא דכי מעברא אזלינן

בתר רוב נשים ובעינן ג' חדשים ול"ק מהך סוגיא אבל לעולם מודה הרא"ם דאיכא פלוגתא ויש מי שסובר דבכל הנשים סגי ברובו של ראשון אפילו יולדת לט' כדמשמע מההיא דהחולץ דבבלי דמייתי לה הוא נמי. וכן מהב"ר וירושלמי פרק החולץ ופ"ק דנדה מוכח דפליגי על סומכוס וסברי דכלהו נשי אף יולדת לט' סגי ברובו של ראשון. והוא רצה לפרש דברי רש"י בחומש אליבא דהלכתא דיולדת לט' בעי ג' חדשים ואזלינן בכלהו בתר רוב נשים וכדאייתי מפרק בן סורר (סנהדרין דף ס"ט) הרא"ם גופיה שם. אלא דבתמר דלפי האמת ילדה בז' כמו שפירש"י הוכר ברובו של ראשון אליבא דכ"ע. והא דהוציאה לישרף בפחות מג' היינו שהודית שבאו עליה כמ"ש בב"ר. ואיכא סייעתא טובא לדעת זה מסוגית בן סורר כאשר יראה המעיין בצדק:

ובהכי אזדא לה קושית הרב קרבן העדה בפירושו לירושלמי פרק החולץ דהקשה על הרא"ם שכתב דיולדת לז' ניכר לב' חדשים ושליש דהא פלוגתא היא בירושלמי אי בעינן ג' חדשים להכרת העבור או אפילו חסרים וצ"ע עכ"ל וק"ק שהרי בב"ר איכא האי פלוגתא והביאה הרא"ם שם אלא דדעת הרא"ם דגם לסומכוס יולדת לז' ניכר בשליש עיבורה והכי מוכח מסוגית בן סורר כדאמרן:

איברא דדברי רש"י דסוגיין יש בהם מן הדקדוק דפתח בשמא יולדת לז' ניכר בשליש עיבורה וסיים קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים וזה סותר הקודם דממ"ש בתר רוב שמעינן דיולדת לז' נפקא מרובא וניכר לשליש עיבורה ואיך קאמר ברישא שמא דמשמע דסומכוס גם ליולדת לז' סבר ג' חדשים. ותו ק"ק דאי אמרת בשלמא דסומכוס סבר דיולדת לז' אינו ניכר אלא בג' חדשים היינו דקאמר שאין ראיה אלא זכר לדבר. אלא אי אמרת דמודה ביולדת לז' דניכר בשליש עיבורה מאי זכר לדבר הא ראיה גמורה היא מאי אמרת דאין ראיה אלא ליולדת לט' ולא לז'. אינו כלום דאזלינן בתר רובא וכמ"ש פרק בן סורר ונמצא דהראיה היא טובה לט' ואזלינן בכל הנשים בתר רובא:

ובש"ס אפשר לומר ולפרש משום דאיכא שיולדת לט' ואיכא דילדה לז' ובז' הוא שליש ימי עיבורה ס"ד דלענין הכרה אין חילוק בכל הנשים ב' חדשים ושליש וקרא דכמשלש רובו וכו' קמ"ל דכמשלש אפילו תימא רובו וכו' היינו משום דתמר ילדה לשבעה והודית כי באו אליה. ומשם נלמוד ליולדת לט' דההכרה הויא בשלשה חדשים שלמים דאזלינן בתר רובא:

ואפשר לישב דברי רש"י דמ"ש יולדת לז' שמא וכו' לא קאי איולדת לז' דעלמא. אלא מיירי בזו שדנין עליה אי מטמאה למפרע או דיה שעתה שניכר עוברה לא אמרינן דהיא יולדת לז' אלא אזלינן בתר רובא וזה שניכר אינו כלום. ולש"ס יש לומר דאינה ראיה

דהא דאזלינן בתר רובא היינו מסתמא אבל זו שניכר קצת כהכרת עובר אימא דנידונית כיולדת לז' קמ"ל דגם בזה אזלינן בתר רובא וזה שניכר אינו כלום:

אמנם פשט הש"ס דכמשלש הוא ג' חדשים שלמים. ולדעת הרא"ם יש לומר דלא סבר הש"ס דתמר ילדה לז' כב"ר. ונראה דלזה כיוין הגאון מהר"ש נר"ו בספרו הנחמד בנין אריאל פרשת וישב שכתב דמשמע פרק המפלת דהש"ס סבר דתמר ילדה לט' ומשו"ה הרא"ם כתב דיצאת ב"ק ואמרה ממני דאי לא מנא ידע ול"ק מה שהקשה מהרש"א בח"א במכות דף כ"ג על הרא"ם דמסיק התם ממאי יאודה כיון יומי וירחי ואתרמי דחזינן מחזקינן דלא חזינן לא מחזקינן אלא גמרא. דהש"ס אזיל לשיטתיה אבל הרא"ם לרש"י עפ"י בראשית רבה דתמר ילדה לז' וא"כ ממאי דילמא מאחר ויולדת לט' והוכר בג' חדשים שלמים ומוכרח לומר גמרא עכ"ד ובפרק המפלת כעת לא חזינא כהאי סימנא. ונראה דכיוין על סוגיין ויש להשיב דס"ס דחזינן מחזקינן ולית לן לומר דמעוברת מאחר והשתא ג' חדשים דילדה לט' ולא דמי להההיא דפרק בן סורר. ולקושית מהרש"א יש מקום לומר דהרא"ם תפס כסוגית סוטה ותו לפי מה שכתבנו יש להשיב עוד על הרב בנין אריאל דהכא לדינא הוה אזלינן בתר רובא רק משום דהודית כי באו אליה וכי אזלינן בתר הודאתה היא אמרה דלא יש ג' חדשים ואיתרמי ומוכרח לומר גמרא:

והרב יפה מראה הקשה להרא"ם דמאי מייתי מפרק החולץ דאיך אפשר ליולדת לחסרים שיעור זה דא"כ איך מארסין לזמן הזה שמא מהיולדות לט' אלא מילתא פסיקתא קתני אפשר לומר דגם הרא"ם מודה דהתם לכלהו קאמר ופלוגתא היא כמפורש בב"ר שהזכיר אלא מייתי משום דמפירש"י דסוגיין משמע ב' חדשים ושליש לז"א דהא דפירש הכא רובו וכו' לקחו מפרק החולץ וב"ר כלומר דמהתם ילפינן לסומכוס ליולדת לז'. ומה שהקשה עוד הרב יפ"מ קודם לזה הא פריק לה הרב קרבן העדה ע"ש. ודע כי כל אשר צדדתי בעניותי בענין זה הרשום בכתב אגב ריהטא [ומטבע הלשון ניכר והמעיין יבחר כי הגיע ע"ט בעטי"ו של נח"ץ] ואני אמרתי בחפזי:

דף יב.

וזהו עדן של צנועות. פירוש עדן עד שלהם והע' בציר"י והוא פשוט וכן מצאתי בחידושי נדה לאחרון כ"י שכתב דיש שפירשו מלשון עידן ועדנין ודחה דבריהם:

דף יג.

נשים לאו בנות הרגשה נינהו. ראיתי להרמב"ן בחידושיו לכתובות [נדפסו במיץ על שם הרשב"א והם מהרמב"ן כמ"ש במשג"ב] על דף ט"ל שכתב וז"ל שלש נשים משמשות במוך פירש"י ז"ל מותרות לשמש במוך ואינן כמשחיתות זרע ואיכא דקשיא ליה כלהו נשי מותרות נמי דהא לא מפקדו אפו"ר ולדידי לא קשיא לי הא דמ"מ זרע דגברייהו אסור להם להשחית וכו' עכ"ל ומוכח מדברי הרמב"ן הללו דהני נשי אינן מצוות בהשחתת זרע וקשה דהרמב"ן בחידושיו למכילתין בסוגיין חלק על ר"ת וכתב דנשים נמי מצוות על השחתת זרע דהשחית כל בשר כתיב ע"ש והביא דבריו הרשב"א בחידושיו בסוגיין ע"ש בחידושיו. ונראה דהרמב"ן שם בכתובות לא כתב כן אלא כלפי מאן דקשיא ליה על רש"י ולפי שיטתו כתב דלא קשיא דזרע גברייהו מיהא אסיר להם לשחת. וסמך הרב על מה שכבר ביארו בחידושיו לסוגיין ועמ"ש הריטב"א בחידושיו ליבמות דף י"ב מהש"ס ובחידושיו לכתובות על דף ט"ל ובמ"ש הרא"ש בתוספותיו שם יעויין בדברי קדשם:

אחר זמן כרגע נראה לי ספר חידושי הריטב"א למכילתין כ"י וראיתי שכתב ה"ל לאו בנות הרגשה פירוש כי מפני משמוש זה אינן באות לידי הרהור ולהוציא שז"ל וכו' דאע"ג דאיתתא לא מיפקדא וכו' אפשר דאסורה היתה להשחית הזרע עצמו שהרי אמרו במדרש שאף הם לקו על זה במבול ואפילו את"ל דמותרות בהשחתת זרע עצמו שפיר אמרינן דמשום דלאו בנות הרגשה משובחות דאי הוו בנות הרגשה קא מגרן יצה"ר בנפשיהו ואסירן כך פירש רבינו הגדול ז"ל עכ"ל וידוע דרבנו הגדול סתם דקאמר הריטב"א הוא על הרמב"ן ויש להרגיש דאיסור הנשים בהשחתה כתבה כמסתפק שכתב אפשר דאסורה וכו' ואפילו את"ל וכו' והרי הרמב"ן בחידושיו קפסיק לאיסורא בפשיטות. ותו דהביא ממדרש והרמב"ן מהכתוב ועיין מה שכתב הר"ן ז"ל בחידושיו ודוק כי קצרתי:

במטלית עבה. עמ"ש הגאון בכור שור בסוף ספרו ומה שכתבתי אנכי עפר דל בספרי הקטן מחזיק ברכה א"ח סימן ג' בס"ד:

כיון דבעיתי לא אתי להרהורי. עמ"ש הרב מגן אברהם ויד אהרן א"ח סימן ג' ועמ"ש אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף סימן ג':

א"ר יוחנן כל המוציא שז"ל חייב מיתה וכו'. אמרו בזוהר הקדוש כי חמור עון ז"ל יותר מכל עבירות שבתורה והנה בספר חסידים סימן קע"ו כתוב וז"ל מעשה באחד ששאל מי שיצרו מתגבר עליו וירא פן יחטא לשכב עם א"א או נדה או שאר עריות אם יכול להוציא ז"ל כדי שלא יחטא והשיב לו באותו שעה יש להוציא שאם אי אפשר מוטב

שיוציא ז"ל ואל יחטא באשה אבל צריך כפרה ישב בקרח בימי החורף או יתענה מ' יום בימי חמה עכ"ל וכתב הרב בית שמואל בא"ה ריש סימן כ"ג דלפ"ז מ"ש בזהר דעון ז"ל חמור מכל עבירות לאו דוקא עכ"ד ונעלם ממנו דברי הזהר הקדוש פרשת בראשית סוף דף נ"ו דאתמר התם על דור המבול וז"ל כל בישין הוו עבדי ולא אשתלים חובייהו עד דהוו אושדין דמין למגנא על ארעא ומאן אינון דהוו מחבלין אורחייהו על ארעא הה"ד רע כל היום וכתיב ער בכור יהודה רע עכ"ל דהרי דכל מיני זנות שהיו עושין בדור המבול עון ז"ל הכריע ולא אשתלים חובייהו עד דאושדין וכו' ומהכא מוכח דחמור מכל עבירות שאמרו דוקא אתמר. וכן ראיתי להרב אספקלריא המאירה שפירש במ"ש שם בזהר ריש דף נ"ז כ"ש ההוא דמסאבא אורחיה דמדאמר כל שכן ש"מ דז"ל יותר חמור מבת אל נכר שהיה מצטער יעקב אע"ה על בניו משום בת אל נכר ועל זה קאמר כ"ש ש"מ דז"ל חמור זהת"ד וגם מדברי הזהר פרשת ויחי דף רי"ט הכי מוכח דחמור מכל העבירות שבתורה ע"ש:

אמנם מ"ש בספר חסידים אינו סותר לדברי הזהר הקדוש דספר חסידים איירי בא' שגמר בלבו לעשות עבירה ולבא על הערוה והכין עצמו והוא מוקשה ועומד. והרהר תשובה ופירש מהעבירה אך מוכרח שיצא מעצמו ז"ל בזה מיירי הרב ז"ל והורה הרב ז"ל דיפרוש מעבירה עם האשה בשגם הוא בצר דמוכרח שיצא ז"ל לאונסו והוא על דרך מה שאירע ליוסף הצדיק שפירש מאשת פוטיפר ועל כרחו יצאו ממנו עשרה טיפין כמ"ש ז"ל. ונמצא דז"ל היוצא אינו ברצונו רק מוכרח לצאת מכח הכנתו אשר הכין עצמו לעבירה והוא מוקש"ה מחמת מיאוס. ועל זה הוא שדיבר הרב ז"ל. ומ"ש מוטב שיוציא וכו' כונתו בכי האי גונא שיוצא בעל כרחו ולבסוף באונס וז"ש בתחילה שאם אי אפשר מוטב וכו'. ואין זה ענין לדברי הזהר דבזהר מיירי דלא עלה על לבו לחטוא עם אשה רק מתחילה ועד סוף חשב להוציא ז"ל וצרפה למעשה ובשאט בנפש הוציא ז"ל ברצונו בההוא קאמר דחמיר טפי מכל העבירות. משא"כ מ"ש בספר החסידים שהוא כמעט נדון יוסף הצדיק. ואל תתמה על לשון ספר החסידים שאינו מפורש. דהרגיל בדברי ספר החסידים ובלשונו העמוק יבין את זאת דיכול להתפרש כוונתו כדאמרן. ובהכי ניחא מה שהקשה בספר חקי דרך שם בא"ה דאמאי לא כתב ספר חסידים שהתיקון לשים רגליו במים קרים כמ"ש הוא גופיה סימן תתקצ"ב ונדחק מאד. ולפי דרכינו לק"מ דהכא מיירי דהוא בגדר שמוכרח תכף להוציא הז"ל ואין שהות להביא מים קרים כנ"ל ודוק הטב ולפי קוצר דעתי מה שפירשתי בעניותי בכונת דברי ספר החסידים הוא אמיתותן של דברים כאשר המעיין עיניו תחזינה משרים ודוק כי קצרתי:

אם היה נשוי מותר. כתוב בספר האגודה אם אשתו עמו. ועמ"ש אנא בריה קלה בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן ג' ובמחב"ר שם ושם כתבתי על דברי התוס' בשמעתין ודברי האחרונים בס"ד ע"ש:

דף טו.

משנה הבאין מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה. ראיתי במכתב למורינו הרב הגדול מהר"ר יצחק הכהן שתמה מכאן על מה שהורה הרב הגדול מהר"ר יוסף קובו באשה שלא ראתה ובא בעלה מן הדרך להצריכה שבעה נקיים דמשנתינו קרי בחיל דלא חיישינן בנשואה לדם חימוד עכ"ד וכבר כתב סמ"ג דגיסו היה מצריך לבתו לטבול כשאין בעלה בעיר ע"ש דף ל"ז ע"ג ע"ש ועמ"ש הרב בית דוד י"ד סימן צ"ז והרב דבר משה ח"א י"ד סימן כ"ט ואין כאן מקום להאריך:

דף טז:

תוס' ד"ה מלאך הממונה על ההריון וכו' ואף ברי (אותו) [אותת] שהוא שר של מים אינו עושה אלא ברשותו של הקדוש ברוך הוא. עד כאן לשונו ולפום ריהטא איכא למיקם על דבריהם דמאי איריא ברי הלא כל המלאכים אינם עושים אלא ברשותו של הקב"ה. ותו דרש"י פירש בפירושו לאיוב דברי ממונה על העננים ובהכי לק"מ. ותו ק"ק על התוס' דכפי זה מ"ש בתחילת דבריהם דעל הלידה אין שום מלאך ממונה כדאמרינן ג' מפתחות וכו' אינו הכרח דהא מכללם גשמים וברי עושה ברשות הקב"ה ואימא דה"נ בלידה. ויש לישב. אחר זמן רב ראיתי לגדול הדור הרב פרשת דרכים דרוש כ"א דף מ"ז שעמד בדברי התוס' הללו ע"ש ודוק:

תוס' ד"ה הכל בידי שמים וכו' וא"ת והא חזקיה חזא דהו"ל בני דלא מעלי אלמא דנגזר קודם לידה שלא יהיו יראי שמים וי"ל דהראהו מה שעתיד להיות. עכ"ל שמעתי מקשים על התוס' דהו"ל להקשות ממ"ש רז"ל מיעקב אע"ה דראה דירבעם עתיד לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה ונסתלקה שכינה ממנו והביאו רש"י בפירוש החומש עכ"ד ויראה דהא ל"ק דהתוס' מהדרי לאקשויי מהש"ס וניחא להו למירמי כי אשכחו מגמרין. ואולם הני דמותבי על התוס' הוה להו לאותובי ממאי דאתמר בתלמודין פרק חלק (סנהדרין דף צ"ו) וירדוף עד דן אר"י ביום שבא אותו צדיק עד דן תשש כחו ראה בני בניו שעתידין לעע"ז וכו' ואתמר התם דף ק"ט בסודם אל תבא נפשי אלו מרגלים וכו' וכהנה רבות בש"ס ובמדרשים. האמנם אין גם אחד מהני ודכותייהו למרמי מינייהו משום דלגבי

נביאים היודעים עתידות עומדים צפופים כאן בהבטה העתיד להיות ולא שהיתה גזרה ח"ו והתוספות מקשו מחזקיה הע"ה שלא היה נביא והיה דבר פרטי לבניו ס"ד דנגזרה גזרה קודם לידתם שלא יהיו יראי שמים ועל זה הקשו ותירצו דחזקיה ע"ה גם הוא ידע מאי דעתיד להיות ברוח הקודש ולא היתה גזרה וק"ל:

דף יז.

רבה בר רב הוינא וכו'. ראיתי בספר הישר של ר"ת כ"י שכתב וז"ל רבה בר בר חנה מקרקש גזי דכילתיה מיני צרעין ודבורים הן דומיא דדבש הגזין והצרעין כדאמרינן פ"ק דבכורות והכי פירושה רבה בר בר הנה מבריח דבורים וצרעים כשרוצה אביי כלי דידבי מכלה ומגרש הזבובים עכ"ל וכן בערוך ערך גז מייתי הא דשמעתין ופירש ממיני דבורין וצרעין ועפ"ז נראה להגיה בדברי התוס' ד"ה מקרקש זגי וכו' כגירסת ר"ח ובערוך מקרקש גזי דבורים וצרעין דאמר בבכורות דבש הגזין וצרעין והוי דומיא דאביי דכלי דידביה כצ"ל מתוך דברי ר"ת בספר הישר הנז':

והנוטל צפרניו וזורקן וכו'. **ת"ר ג' דברים נאמרו בצפרנים וכו'**. עמ"ש הרב פרי חדש בי"ד סימן קי"ו ומ"ש אני ההדיוט בספרי הקטן מחב"ר בא"ח סימן ר"ס בס"ד:

ות"ח מאפיל בכסותו וכו'. כתב הרשב"ץ ברמזי פסקי נדה וז"ל ת"ח אם נצרך לזה מאפיל בטליתו ולאור הנר אסור ולא סגי להאפיל בטליתו וצ"ע לתשב"ץ מאי שנא עכ"ל [ורבנו אפרים בפירוש על התורה כ"י מתיר] ועיין מ"ש הרב ז"ל בתשב"ץ ח"א סימן קנ"ח דף פ' ע"ד ובאחרונים א"ח סימן ר"ם:

דף יט:

וחכמים מטהרין היינו ת"ק איכא בינייהו לתלות. הרא"ש בפסקיו כתב נראה דהלכה כחכמים דמטהרין כי היכי דהלכה כבית הלל דמטהרין במימי תלתן וכו' עכ"ל ומקשים דאמאי מהדר לטעמא כי היכי דהלכה כבית הלל וכו' הלא חכמים עדיפי מתנא קמא. וחזיתיה לאישי כהן גדול הרב הכולל חסידא קדישא כמהר"ר מלאכי הכהן בספרו הבהיר הנדפס מחדש זה שמו יד מלאכי הן הראנו י"דו המלאה והרחבה ובדברי הרא"ש הללו ואביזרייהו האריך הרחיב כמדתו לכל רוח חכמה. ומסיק דטעמא דהרא"ש הכא הוא דהש"ס ביארו דחכמים היינו ר' יוסי ומשו"ה הוצרך הרא"ש למהדר אטעמא אחריתי ע"ש באורך וברוב בקיאותו בראשונים ואחרונים ע"ש ופנאי לא היה לי להתבסם מתורתו. רק זה אומר כי דבר ה' פיהו אמת דהרואה יראה להרמב"ן בחידושיו למכלתין

בשמעתין שכתב וז"ל נראה היה לפסוק כת"ק דהוא סתם משנה ולא כדברי בית הלל וחכמים דהיינו ר' יוסי אלא שיש לסמוך הלכה כר' יוסי מפני ששנו אותה בלשון חכמים ואע"פ שפירשו דמאן חכמים ר' יוסי לכך שנו אותה תחלה כן וכו' ועוד י"ל סמך וראיה לדבר מפ[נ]י שהיא שנויה בבחירתא וכו' עכ"ל ראה בעיניך דמהדר אטעמי לפסוק כחכמים משום דידענו דמאן חכמים ר"י והיינו כדתרגמה רב כהנא הרב יד מלאכי לתרוצי דברי הרא"ש ושפיר. והא דכתב הרמב"ן דנראה היה לפסוק כת"ק ולא כדברי בית הלל וכו' לא יקשה בעיניך דהיכי ס"ד לפסוק כת"ק ולא כבית הלל והלא הלכה כבית הלל בכל מקום ועליון יתן קולו בב"ת יהיה יצאת בת קול הלכה כבית הלל. דאדמותבת להרמב"ן אעיקרא דדינא פרכא איך תנא קמא פליג אבית הלל וכי האי גונא פריך הש"ס ומקשים התוס' בדוכתי טובא על התנאים. ומוכרח לומר כדמתרצי זמנין בש"ס והתוס' דיאמרו דלא אמרי בית הלל דבר זה מעולם וה"נ דכוותה דהכי יאמר ת"ק וא"כ דל מהכא בית הלל ושפיר הוה מצי למימר דהלכה כת"ק ולא כבית הלל ודוק:

דף כ:

האי דם חימוד הוא. קצת אחרונים כתבו דדם חימוד טמא. ואיברא שכ"כ הרשב"א בחידושיו בסוגיין. אמנם הרואה יראה להר"ן בחידושיו בשמעתין שכתב דדם חימוד טהור הוא והא דאמרינן בתבעוה לינשא שיושבת ז' נקיים משום דם חימוד היינו דחיישינן דבהדי דם חמוד נתערב דם טמא ע"ש:

ילתא אייתי דמה לקמיה דרבה בר בר חנה וכו'. כתבו התוס' דרב נחמן בעלה היה יכול לראות דמה וכו' ע"ש וראיתי להרב בית דוד י"ד סימן צ"ה שכתב בסגנון זה וז"ל כתבו התוס' דיכול חכם לראות דם אשתו ומ"מ אין לאשה להראות לבעלה דשמא יחמיר וכו' א"נ שלא תתגנה וכו' עכ"ל ולשון הרב ז"ל אינו מכוון דמשמע דהגם דיכול החכם לראות אזהרה לאשה שלא תראה לבעלה וכו' וכדמשמע מלשונו שכתב ומ"מ אין לאשה להראות וכו' אבל הרואה יראה דברי התוס' שלא כתבו אלא דילתא חששא לזה. אבל אין רמז בדבריהם שהנשים יחושו לזה ובפסקי התוס' כתבו סתמא דיוכל לראות דמי אשתו ותו לא ע"ש גם הריטב"א בחידושיו כ"י כתב דמותר לראות דמי אשתו וילתא דאייתית לקמיה דרבה בר בר חנה היינו שלא היה בעלה בעיר ולא בא בפיו שאר הטעמים ודוק היטב:

לא יאמר החכם אלו היה לח וכו'. עין רואה ברייתא זו סתמית ואין חולק עליה ואדרבא מותיב מינה לרבי ומשני. ואגב ריהטאי הוקשה לי על מה שכתוב בתשובות מהר"ם

בר ברוך דפוס פראג סימן שע"ח וז"ל ועל הכתמים לבנים שהנשים מוצאות היה ה"ר שמשון מטרויי"ש אוסר אותה לבעלה מטעמא שמא בשעה שיצאו אדומים היו וכו'. ואני הכותב שאלתי מן ה"ר משה וה"ר יצחק אחיו והתירו בלא גמגום עכ"ל דהרי תלמוד ערוך הוא דלא יאמר אלו היה לח היה ודאי טמא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ואיך אסר הר"ש מטרויי"ש וחש לה רב שמא בשעה שיצאו אדומים היו. והרב הכותב אצטריכא ליה חקור דבר הגם שאו"ל לפו"ם רבנן ושרטט וכתב כי הנה אמת נכון שר"ו חכימיא. והוא דבר מפורש בש"ס ולא עוד אלא דהש"ס קאי בדמים ואינהו קיימי בכתמים דמקילינן בהו כמבואר:

רבי בדיק לאור הנר. ברמזי הרשב"ץ כתוב רואין דם בלילה לאור הנר אבל לא לאור הככבים כן נראה לתשב"ץ עכ"ל ולכאורה ק"ק דמהרמב"ם מוכח דאין בודקין לאור הנר ונימוקו עמו דהכי אמרינן בסמוך דהאמוראים סברי דאין בודקין אלא בין חמה לצל וידוע דקי"ל כאמוראי ובקונטרס עמדתי בדבדי הירושלמי והרב בית דוד י"ד סימן צ"ז ואין כאן מקום להאריך: [ועמ"ש לפנים במסכת מגילה על דף י"ד בס"ד]:

דף כד.

ר' יוחנן אומר משום ר' יוסי בן יהושע וכו' איכא בינייהו דר' אלעזר ניטל ירך וכו'. עמ"ש אני בעניי בכל סוגיא זו ודברי הגאון מהר"ר צבי בתשובה סימן ע"ז בספרי הקטן מחזיק ברכה י"ד סימן ן' דף נ"ב באורך בס"ד:

אתמר המפלת בריה שנים גבים ושתי שדראות אמר רב וכו' דשמואל וכו'. כתב הריטב"א בחידושיו כ"י ופסקי רבנן הלכתא כרב דכל רב ושמואל הלכתא כרב באסורי בין לקולא בין לחומרא ורבינו הגדול רבינו אושעיא כתב שהוא ראה אשה אחת שהיו לה שני גופין חלוקין לגמרי וחוזרין להיות גוף אחד למטה ממתניה ואין לה אלא ב' רגלים והיה לה בשת לכל גוף וגוף והיו לה ד' ידים וד' עינים וכשאוכלת בראש האחד אינה אוכלת בראש השני וחיתה יותר מעשרים שנה וכתב הראב"ד דאע"ג דקי"ל בעלמא הלכתא כרב באיסורי וסוגיין נמי רהטא כותיה אפ"ה כיון שהוברר הדבר דשסועה איתא בעלמא הוברר הדבר כשמואל עכ"ל [ולפי מ"ש מהר"ם אלשקר בתשובותיו סימן צ"ה דרבינו אושעיא תלמיד הרמב"ן וכתב חידושים על הש"ס. אפשר דרבינו אושעיא היה גדול מרבו הרא"ה ולמד הרא"ה קצת גם מרבינו אושעיא ומשו"ה כתב הריטב"א רבינו הגדול עליו]. ויש מקום לומר דרבינו אושעיא שכתב הריטב"א צ"ל רבינו ישעיה דבפסקי נדה לרבינו ישעיה הראשון כתב מעשה כמה והבאתי דבריו בספרי הקטן מחזיק ברכה

י"ד סימן י"ג אלא שיש קצת שינוים בין מ"ש הריטב"א למ"ש בפסקי רבינו ישעיה כאשר יראה הרואה. ואני בעניי כתבתי שם דלא יעלה על לב להתיר כשמואל ע"ש והגם דהראב"ד נמי סבר כשמואל כמ"ש הריטב"א קי"ל כרוב הפוסקים דהלכה כרב:

דף כו:

הכי אמר רב אין תולין את השיליא אלא בדבר של קיימא שיילינהו שמואל לכל תלמידי דרב וכו'. רש"י פירש למעוטי כל דבר שאינו ראוי לבריאת נשמה אבל לאו למעוטי נפלים וכו' והר"ן בחידושיו כתב וז"ל ומיהו לישנא דאין תולין אותו אלא בבן קיימא משמע דלמעוטי נפל אתא כדאמרינן לעיל כאן בנפלים כאן בבן קיימא לפירושו נראה דהא דרב יוסף פליג אדרב יהודה וכל תלמידי דרב הכי נמי אמרי דאין תולין את השליא בנפל אפילו ביום א' אלא א"כ יצאה עמו לפי שאין השליא פורשת מן הולד עד שיגמר והכי איתא בירושלמי בהדיא וכ"כ בשאלתות וכו' עכ"ל:

ומה שהקשה על רש"י דלישנא דבן קיימא משמע למעוטי נפל וכו'. הנה רש"י ז"ל גריס דבר של קיימא וסבר רש"י דיש חילוק דבן קיימא הוי לאפוקי נפל אבל דבר של קיימא לא מעיט נפל אלא מעיט דבר שאינו ראוי לבריאת נשמה ומשו"ה דייק הש"ס דלא קאמר בן קיימא. אלא דהר"ן סבר דדא ודא חדא היא וכן מוכח מדברי הרמב"ן בחידושיו. ומה שכתב הר"ן דהכי איתא בהדיא בירושלמי דאין השיליא פורשת וכו' הרשב"א בחידושיו נמי הביא זה הירושלמי להכריע שלא כפירש"י ע"ש וק"ק דהגם דבירושלמי אמרו הכי היינו בשם רבי חנין דשמואל אבל סמוך לזה אתמר בירושלמי שמואל שאל לתלמידי דרב מהו לתלות שליא בנפלים אמרין ליה תולין שליא בולד ותולין שיליא בנפלים וקלסון שמואל דאינון אמרין שיטתיה דרבי בון. ומאחר דבגמרין בשאלת שמואל לתלמידי דרב קיימינן יפה כתב רש"י דמ"ש תלמידי דרב לא ממעטי נפלים ואתיא כמ"ש תלמידי דרב לשמואל בירושלמי דתולין בנפלים ומה לנו אי רבי חנין דשמואל סבר איפכא אנן אתלמידי דרב עסיקינן ולפרושי סוגיין במאי דאמרי תלמידי דרב לשמואל ויש לישב. וברמזי הרשב"ץ כתב וז"ל ונראה לתשב"ץ שאם נולד חי אע"ג דלא ידעינן אי כלו חדשיו אי לא מחשבי ליה ולד קיימא לענין זה עכ"ל וברור הדבר דאי ידעינן דלא כלו חדשיו והוי נפל אף שנולד חי דינו כאלו נולד מת ובהכי ניחא מאי דבגמרין וירושלמי לא לפלוג ותני בנפל גופיה ופשוט:

דף כז.

אלא למ"ד אינה יולדת למקוטעין וכו'. כתבו התוס' דרוב האמוראים לית להו ההיא דרבה תוספאה ועמ"ש אנכי עפר דל בספרי הקטן ברכי יוסף א"ה סימן ד':

דף כז:

א"ר יוחנן מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג וכו'. כ"כ הרמב"ם פ"י דאסורי ביאה דין י"ד והרמב"ן בהלכותיו פ"ז דין ט' והרשב"א בתורת הבית דף קפ"ו ע"ב והרא"ש בפסקיו ורב אחא משבחא גאון בשאלתות פרשת תזריע ודעמיהו דתולין השליא בולד עד כ"ג יום. אבל ראב"ן דף ס"ב והרשב"ץ ברמזיו כתבו דתולין עד ל"ג יום ע"ש. ומה שכתוב בספר בעלי הנפש להראב"ד דף ן' אחר עשרים יום וברוקח סס"י שי"ז אחד ועשרים יום ע"ש אפשר דהוא ט"ס:

והא אמר אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת. אנא בריה קלה עמדתי בפרט זה ובשיטות הראשונים בספרי הקטן ברכי יוסף א"ה שם סימן ד':

דף ל:

כי לך תכרע כל ברך זה יום המיתה וכו'. אנכי תולעת כתבתי במאמר זה בספרי הקטן ראש דוד פרשת משפטים ופרשת מטות בס"ד ועמ"ש הרב מהרש"א בחידושי הגדות והרב מהר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות:

ומלמדין אותו כל התורה כלה. צריך טעם למה מלמדין אותו כל התורה בעודו בבטן. ומה גם שאח"ך בא מלאך וסוטרו ומשכחו. ואפשר דהוצרכו לכך משום שרוצים להשביעו כמ"ש בסמוך שמשביעין אותו תהי צדיק וכו' ואם לא ידע על מה נשבע. דהגם שמושבע ועומד מהר סיני שם היה לנשמה לחוד. ועתה שכבר הנשמה בגוף פנים חדשות באו לכאן ולכך מלמדין אותו כל התורה כלה ומשביעין אותו להיות צדיק והיינו לקיים התורה שלמדוהו:

א"נ אפשר שהוא על דרך מ"ש הרב מהר"ם אלשיך במאמרם ז"ל כאשר עלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה אומר ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה וכו' עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי ולפתוח בפרשת פרה וכו' דטעם שהיה אומר הקב"ה הלכה משמו דבזה מדביק ומשפיע החידוש ההוא אל נשמתו דבדיבור זה אומר לדבק רוחניות התורה בנשמתו כדי שיוכל אח"ך לחדש החידוש ההוא כשיהיה בעולם עכ"ד ועל דרך זה אפשר שמלמדין אותו כל התורה כדי להשפיע מרוחניות התורה אל נשמתו דאח"ך כאשר יבא לעה"ז אם

יבחר בחיים לעסו"ק אהב בתורה יהיה לו ולעזר ולהועיל זאת התורה שלמדוהו בעודו בבטן אמו ויהיה לו נקל להבין התורה על בוריה:

שוב ראיתי להרב עיון יעקב שבכלל דבריו ז"ל כתב על דרך שכתבנו שיהיה סיוע למה שילמוד אלא שהרב ז"ל הוסיף דברים וז"ל י"ל דלכך לומדין אותו כל התורה לפי דסבר דיצה"ר ניתן בו משעת יצירה ויהא הולד בועט במעי אמו ויוצא לכך לומדין עמו כל התורה כדי שתהא התורה תבלין ליצה"ר וכו' ולהכי כשיוצא לאויר העולם משכח כל התורה להכי באמת בועט ויוצא ולמ"ד דיצה"ר ניתן בו משעת יציאה סבר דלכך למד במעי אמו כדי שייגע אח"ך בתורה ויהא נח וקל על ידי סייעתא דשמיא לכוין ד"ת על מכונה כמו שלמד בתחילה עכ"ל וק"ק דשוייה הא מילתא אי יצה"ר ניתן משעת יצירה או יציאה בפלוגתא והרי בסנהדרין דף צ"א רבינו הקדוש עלה על דעתו דיצה"ר משעת יצירה והקשה לו אנטונינוס א"כ יבעוט באמו ויצא אלא משעת יציאה אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו לפתח חטאת רובץ. ומאחר דרבינו הקדוש חזר בו והודה לאנטונינוס וסייעיה מקרא לפתח חטאת רובץ מעתה ליכא פלוגתא. ותו מ"ש להכי באמת בועט ויוצא לא נהירא לפי האמת דמפתח חיה בידו יתברך דכתיב ויפתח את רחמה וכמ"ש ריש תעניות. ותו נראה דהא דמלמדין אותו כל התורה היינו לישראל דוקא דנשמתם מאוצר הטוב אלהים חצבה לטובה חוצב לאבות לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום בבטן ומאחר שכן הדרא קושית אנטונינוס דאי יצה"ר משעת יצירה תינח בישראל שמלמדין לו תורה ומבטלת יצה"ר אבל לע"ג אומות דלא שייכא בהו יבעוט ויצא. אמת כי שערי תשובה לא ננעלו ויאמר הרב דמלמדין אותו דיני ז' מצות ומשביעין אותו עליהן ואהני זה הלימוד לבטל יצה"ר שלא יבעוט ויצא. אמנם לא מצינו רמז ברז"ל וקשה לחדש מציאות מדעתנו. ותו דהא דאמרינן שהתורה תבלין ליצה"ר היינו עסק התורה והגוים כל העוסק בתורה ח"מ ואפילו בז' מצות אינו מצד תלמוד תורה רק לדעת דיניהם ובזו לא אשכחן דמהני ליצה"ר ותו דהא אשכחן עשו דבבטן רץ ומפרכס לצאת ורבקה נצע"רה מאד. ומתוך הדברים אומר אני דכי פריך ליה אנטונינוס לרבי יבעוט ויצא הוה מצי לשנויי כי אין בידו לצאת והשער סגור כי המפתח בידו יתברך אלא שאין זה תשו"בה שלימה דהגם כי לא יכול לצאת הו"ל לעשות כעשו שהיה מפרכס לצאת ורץ באופן שלא תהיה מנוחה לשום מעוברת. ומשו"ה הדר משמעתיה ודוק:

דף לא.

מאי דכתיב וישכב עמה בלילה הוא מלמד שהקב"ה סייע וכו'. והא דכתיב גבי לוט ותשקין את אביהן בלילה הוא כבר יישבתי בעניותי בקונטריס פני דוד בס"ד:

א"ר יצחק אמר ר' אמי אשה מזרעת וכו'. דורשי רשומות אמרו וא"ם נקבה תלד ואם ר"ת ואם איש מזריע נקבה תלד. ורבינו האר"י זצ"ל רמז אמת מארץ תצמח אמת ר"ת אשה מזרעת תחלה והיינו אמת שהוא הזכר מארץ תצמח צומח מהארץ שהוא הנקבה. וצדק שהוא הנקבה משמים שהוא הזכר נשקף שהזכר הזריע תחילה ע"ש בלקוטי תורה באורך:

ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים. כתב הרב מהרש"א יש להקשות דהא דינה זכר היתה ונהפכה לנקבה כדאיתא פרק הרואה וא"כ עקר יצירתה זכר היה וכו' ובשם ספר פענח רזא שמעתי לתרץ הא דנהפכה דינה לבת היינו שהזכר שבבטן לאה ניתן בבטן רחל והנקבה שבבטן רחל ניתן בבטן לאה דהשתא א"ש עיקר יצירה של דינה נקבה וכן מוכיחין דברי הפייטן עובר להמיר בבטן אחות סילוף דינה ביהוסף וכו' עכ"ל ויש להרגיש על הרב ז"ל אשר לא זכר דהא דספר פענח רזא מפורש זו תרגום המיוחס ליהונתן בן עוזיאל דתרגם ושמיע ה' צלותא דלאה ואתחלפו עובריא במעיהון והוה יהיב יוסף במעהא דרחל ודינה במעהא דלאה עכ"ל והרי קרי בחיל מ"ש פענח רזא. וכבר על פי הקדמה זו אני בעניי אמרתי איזה ציצים ופרחים ככתוב בספרי הקטן ראש דוד פרשת וישלח בס"ד:

ולעיקר הקושיא כפי פשטן של דברים אפשר לומר דמה שאמר הכתוב ואת דינה בתו היינו לאשמועינן בעלמא דהבת נתלית באביה ואע"ג דבדינה לא שייך זה ללמד יצא לעלמא ונהירנא דכעין זה תירצו האחרונים ז"ל כמה קושיות וחד מיניהו הרב מופת הדור מהרח"א בישרש יעקב דף קל"ה סוף קמא ע"ש ודוק:

דף לא:

זכר זה כר וכו' נקבה נקייה וכו'. וסימן לדבר זכר גימטריא ברכה נקבה גימטריא נזק. והא דאמרינן פרק הזהב אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו דכתיב ולאברם הטיב בעבורה. ותו אמרינן פרק הבא על יבמתו כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא ברכה שנאמר להניח ברכה אל ביתך. והרי זכר זה כר והוא גימטריא ברכה. לא קשיא מידי ופירוש הענין היינו דכשמזדווגין זכר ונקבה איש ואשה שזכו י"ה ביניהם ועי"ז מתרבה השפע כנודע בסוד י"ה. ואם תחשוב זכר בתוספת ה' שהיא הנקבה

גימטריא רל"ב במספר שמות עסמ"ב שהוא גימטריא הבר"כה. באופן דהגם דהאיש לבדו טפי מעלי מאשה לבדה דזכר זה כר ונקבה נקיה. מ"מ בזיווג שניהם יתרבה השפע מאד בעבורה בהצטרפה עמו. ולגבי השפע ההוא. כשאין לו אשה קרינן ביה שרוי בלא ברכה דע"י כי יקח איש אשה כשרה לש"ש רב ברכות והשפיע בצח"צחות וזה לפי פשט הדברים ואם אל סודו תדרוש אז תבין י"ראת ה' כי שם ציוה ה' את הבר"כה חיי"ם עד העולם:

שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן וכו' בשעה שכורעת לילד וכו'. הגאון מהר"ר העשל דרשה אר"י כמין חומר דיש להעיר למה שאלו תלמידיו של רשב"י לרשב"י שאלה זו והם נתעוררו בזה ושאר תלמידים לא שאלו לרבם. ועוד מה הלשון אומרת בשעה שכורעת לילד הול"ל בעת לדתה. אמנם יוצא דופן פליגי רשב"י ורבנן אי אמו חייבת בקרבן ורשב"י סבר דחייבת כמ"ש לקמן דף מ' ויליף מדכתיב תלד ע"ש וידוע דיוצא דופן אמו אינה יולדת עוד וכמו שכתב רבינו עובדיה פ"ח דבכורות משם הרמב"ם וע"ש בתי"ט. ולא נעלם מן התלמידים שטעם שמביאה היולדת קרבן היינו שמצערה בחבלי יולדה נשבעת שלא תזקק עוד להנצל מצער הלידה. ובשלמא לרבנן דיוצא דופן סברי דאמו אינה חייבת בקרבן אין כאן שאלה מפני מה קרבן יולדת שישנו בנותן טעם כעיקר שנשבעת וכו'. ואולם לר"ש דסבר דיוצא דופן אמו חייבת בקרבן מעתה אזדא ליה האי טעמא דאין לומר דטעם קרבן היולדת דנשבעת דביוצא דופן שאינה יולדת עוד לא תשבע דניצולת מלידה ומבטן ומהריון ומדחזינן שהיא חייבת קרבן ש"מ דאין הטעם כמו שהיינו סבורים. ולזה שאלו תלמידיו שלמדו תורה ממנו וידעו דסבר דיוצא דופן אמו חייבת בקרבן מדכתיב תלד מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן דליכא למימר משום השבועה דהרי יוצא דופן דאין מקום לישבע מביאה קרבן. והשיב להם תשובה נצחת בשעה שכורעת לילד וכו' בשעה שכורעת דייקא דאכתי אינה יודעת אם יצא הולד כדרכו או יוצא דופן ואז נשבעת ולכך מביאה קרבן ודפח"ח:

ואפשר לדקדק לשון מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן דלשון מפני מה פשטו משמע דיש ב' דרכים לפניו ואינו יודע איזה מהם עיקר כי בכל אחד יש לו גמגום אי לזאת העמק שאלה מפני מה. ואחר שיבור לו האדם הגדול אחד מהטעמים יפרש שיחותיו מאי דק"ל והכא יש טעם לקרבן יולדת כמ"ש הרב החינוך שתתעורר מתוך הפעולה לתת הודאות לאל ברוך הוא שהצילה מחבלי יולדה שהוא דבר נס. אלא דבזה היה להם גמגום דלמה תביא חטאת וכתיב וכפר עליה הכהן. ויש (ה)טעם אחר שנשבעת שלא תזקק ועל זה קשיא מיוצא דופן לדעת רשב"י שחייבת בקרבן ואינה יולדת עוד ומה מקום

לשבועה כמ"ש הרב הנזכר. ולכן שאלו מפני מה דיש ב' טעמים ולכל אחד יש בו מן הקושי. ור"ש ידע מאי דמחוו במחוג וקיים הטעם שנשבעת ובנועם שיח הבליע בנעימה תירוץ לשאלתם בשעה שכורעת דעדיין לא ידעה שיצא הולד דרך דופן כדבר האמור:

שוב ראיתי להרב עיון יעקב שכבר הוא ז"ל הביא דרך הרב העשל הנזכר. ושם ראיתי שכתב לפרש מ"ש בשעה שכורעת ולא אמר בקצור שנשבעת שאינו חייב לשלם נדריה כמ"ש התוס' והרא"ש בנדרים דף ל"ה ולז"א בשעה שכורעת דמצוה לנדור בעת צרה כיעקב אע"ה זה תורף אמרי קדוש בקיצור ע"ש באורך. ויש להשיב דטעם שאינו חייב בנדריה שאם תקניטנה תדור אלף דינרין וכמבואר בדברי התוס' והרא"ש ודעמיהו והכא לא שייך זה דרחמנא אמר והוא חובה ואפילו להקשות קושיא לאלהינו דזה נדר לק"מ דמן הדין היה חייב לשלם נדריה אלא שאם יקניטנה וכו' והכא לא שייך ומה שפירש דלהכי אר"ש בשעה שכורעת וכו' דמצוה לנדור בעת צרה וכו' נראה דאפילו נדרה בעת צרה בעלה פטור שאינו חייב אלא בדבר שהיא חייבת מדינא ופשוט:

קרבן שבועה בעי אתויי. פירש"י כשבה או שעירה והאי עוף הוא ומהרש"א באגדתיה תריץ יתיב דכל מה שקנתה אשה קנה בעלה וה"ל כאלו לא הגיע ידה לגבי חטאת דמביא עוף וכתב עליו הרב עיון יעקב דנראה שנעלם ממנו סוגיות הנזכרות דאדם מביא קרבן עשיר על אשתו ואולי י"ל דר"ש ס"ל כרבנן דמשמע דפליגי אר' יהודה וס"ל דאין משועבד לה להביא קרבנותיה כדאיתא בנזיר דף כ"ד וסוגיא זו אשתמיטתיה לכסף משנה פ"י דשגגות שכתב דליכא מאן דפליג אר' יהודה ומ"מ ודאי דהלכתא כר"י כמו שפסק הרמב"ם כיון דבכמה סוגיות כותיה אזלי והכי קי"ל בכל דוכתא דאשה עולה עמו אך קשה לפי דעת מהרש"א גם בעולה הו"ל לא הגיע לידה וליתי עוף עכ"ל וממרוצת דבריו משמע דמאן דפליג אר' יהודה פליג נמי אקרבן יולדת דאינו משעבד לה ולכאורה נראה דנעלם ממנו בריתא דספרי פרשת נשא וכך היא שנויה והביא קרבנה עליה כל קרבן שעליה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים קרבן שמכשירה לו כגון קרבן זבה ויולדת הרי זו מביאה משלו ואין מקיץ מכתובתה וקרבן שאין מכשירה לו כגון שקפחה נזירות בראשה או שחללה את השבת הרי זו מביאה משלה ומקיץ מכתובתה עכ"ל הרי מפורש דגם לרבנן קרבן יולדת חייב הבעל ולפי ברייתא דספרי הלזו מ"ש בנזיר דרבנן פליגי אר' יהודה היינו בנזירות דביה קאי ועיין בירושלמי פט"ו דיבמות דיש סברא אחרת. ומיהו מה שהקשה להרב מהרש"א דנעלם ממנו הסוגיות וכו' אפשר לישב שליש ישו"ב דרך דרש כי האף אמנם לפום דינא קי"ל כר' יהודה ומה גם דבחטאת העוף הכל מודים דחייב גם למ"ד בירושלמי. מ"מ טעם הכתוב הוא דכיון דהוא חטאת לכפרתה ולית לה

מגרמה כלום רצה הקב"ה להקל על בעלה דלייתי עוף דהיא גרמא. אבל בעולה דלא גרמה היא והיא מצות ה'. יביא כבש ולעולם דבעלה חייב לרבי יהודה ולרבנן דספרי ובהכי לא קשו קושיות הרב עיון יעקב על הרב מהרש"א והדרשא תדרש:

ומ"ש דאישתמיטיתיה למרן בכ"מ פ"י דשגגות סוגית נזיר דף כ"ד. היא תמיהא קיימת על מרן וכבר זה שנים רבות אני בעניי תמהתי על מרן כן והוספתי דנעלם ממנו בריתא דספרי והירושלמי הנזכרים ככתוב בספרי הקטן ראש דוד פרשת ויקרא בס"ד. ומ"ש דודאי הלכתא כר"י וכו' אינו כל כך ודאי והרי אשכחן לגדול המורים הוא הרא"ש דפסק כרבנן דר' יהודה והא דקי"ל עולה עמו אינו ענין לכאן כאשר בעיניו יראה המעיין [ו]א"צ להאריך ומ"מ רבים ונכבדים פסקו כהרמב"ם ובעניותי עשיתי סמוכות לדינו של הרמב"ם ככתוב בספרי הקטן ראש דוד שם בס"ד:

ודע כי אני בעניי הארכתי בענין זה בהגהותי ושוב דפסת"י מעט בספרי הקטן ראש דוד שם. ואחר זמן רב בסוף ספרי הקטן מחזיק ברכה בסוף פאת הראש הוספתי עוד מעט בענין זה. ואחר כמה זמן בא לידי ספר הנחמד קרבן העדה לסדר נשים. והן עתה מידי עוברי אשו"ר ברהטי"ם פט"ו דיבמות ובהעברה בעלמא קלט העי"ן מה שתמה על הר"ש שהביא מספרי זוטא דלא כן הדבר בחיללה שבת והקשה מלשון המשנה ומהירושלמי התם. ואנכי עפר דל תמהתי כן על הר"ש בסוף מחב"ר גם אשו"ר נלוה הרא"ש ז"ל וכתבתי דהספרי זוטא אתי כרבנן ותימא על רבוואתין דפירשו כן בדברי ר' יהודה גם הוספתי התמיה מהירושלמי בשאר דוכתי ומהתוספתא ומבריתא דספרי ככתוב שם ולפום הנראה דנעלם מהרב קרבן העדה בריתא דספרי וסוגית נזיר הנזכר דלא העלם על דל שפתיו. ומה גם דמייתי דברי מרן בכ"מ דאין חולק על ר' יהודה דלא אותביה מגמרין בסוגית נזיר ומבריתא דספרי ופנא"י לא היה לי להתישב בכל דבריו ז"ל:

זכר שהכל שמחים בו וכו'. לכאורה צריך טוב טעם על אשר בלידת בן זכר אפושי שמחה וכל העם מרננ"ו אבתריה מגדל שמחי"ם. ואם נקבה תלד יתן לאיש עצ"ב. וכבר אמרו כי כל צבא השמים שמחים אלי גיל בלידת זכר ותהי להפך בלדת נקבה כמו עצ"ב. ורז"ל תקנו לברך שלא עשני אשה. ובכל דור ודור ימצאון נשים צדקניות חסדניות ובעלות מזל הפלא ופלא. וכמה בנים הקדיחו תבשילם אשר במעד"ר י"עדרון מכל טוב השחיתו התעיבו וחבל על דמשתכחין. וכל זה צריך טעם [וכבר נכתב לעיל לפנים בסוטה על דף י' ע"ב בס"ד] ואפשר במ"ש במדבר רבה פ"ג למה כל זכר ואינו מזכיר כל נקבה מפני שכבודו של הקב"ה עולה מן הזכרים עכ"ל. הא למדת שהקב"ה חפץ בזכרים ואפשר לפי שהתורה כלי חמדתו של הקב"ה והזכרים נצטוו בתלמוד תורה והנשים פטורות

מלבד כמה מצות שפטורות הנשים ומשו"ה כבודו של הקב"ה בזכרים. לכן כלם שמחים כאשר בנים יולדו דכבודו של הקב"ה בזכרים:

ועוד אפשר במ"ש הרב מהרח"ו ז"ל בדרשות כ"י דחוה חטאה מאד וס"מ בא עליה והטיל בה זוהמא ומשם נמשכה טומאה חמורה של הנדה. אמנם אדה"ר לא היה חטאו כל כך ולא היתה בו זוהמא אלא בערלה וכאשר יכרות הערלה ישאר הזכר טהור עכ"ד הנצרכים לנו. ולכן הכל ירונו וישמחו בלידת בן זכר כי אין לו זוהמא אלא בערלה וכל העומד ליגזז כגזוז דמי והוא טהור. לא כן הנקבה כי היא משכן לסט"א והיא כלי מוכן לחלאת זוהמת הסט"א לכן כלם עצבים שנתחדש כלי להרבות הזוהמא משא"כ הזכר:

דף לד:

ראיה ראשונה של זב קטן מהו שתטמא במגע וכו'. עמ"ש אנכי תולעת בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סוף סימן תנ"ז בס"ד:

דף לה:

רב אמר מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו ולוי אמר וכו'. בקונטריס פני דוד פרשת תזריע הבאתי אמרי קדוש הרה"ג מגורי האר"י זצ"ל מהר"ר סלימאן ן' אוחנא זצ"ל אשר ישב ודרש הכתובים שם פרשת תזריע לפום סברת רב ע"ש באורך:

דף לו:

אטו כל המקשה נדה היא. פירוש לאו קושיא היא דהא לא ס"ד דהא לימא מתניתין דמשום דמקשה יהא דמה דם נדה לעולם ואפילו בזיבה שאי אפשר לשום פנים לנדות לבא אלא אחר ימי זוב אלא פתיחת דברים היא לברר משנתנו וכן כל כיוצא בלשון זה בתלמוד. הריטב"א בחידושיו כ"י:

חלש רב אסי עיילוה בחמימי וכו'. נראה הטעם דכל המנדה שאינו חייב נדוי הוא בנדוי. ורב אסי הי"ל להבין דברי רב. ועל דרך זה כתב מהרש"א באגדתיה. והרב עיון יעקב נתן טעם דשילא לא רצה להקל אלא להחמיר לסברתו דרב לא הדר לכך לא יפה עשה כשמעתיה עכ"ד. והר"ן בחידושיו ביאר דשילא היה מיקל ומשו"ה דעביד לקולא כרב גדייה וכ"כ הרמב"ן עכ"ד הר"ן. גם הריטב"א בחידושיו כ"י האריך לבאר לשיטת רש"י ולדברי ר"ח דשילא היה מקל עש"ב וכפ"ז אזדו להו דברי הרב עיון יעקב והעיקר

כמ"ש מהרש"א וכדכתיבנא. ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ן כעת לא מצאתי בחידושי הרמב"ן שבידינו בדפוס:

דף לח.

חסידים הראשונים לא היו משמשין וכו'. יש אומרים דהא דאמרינן אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מע"ש לע"ש דהיינו מה"ט כדי שלא יבואו לחלל שבת בלדתה ולא נהיר דאפילו לחסידים הראשונים אף מרביעי ואילך לא יבא לידי חילול שבת. וכ"ש למאי דקי"ל דיולדת לט' יולדת למקוטעין שאין תקנה לדבר כלל ואעפ"י שיש לדחות כי מרביעי ואילך קרוי ערב שבת. ובאידך יש לומר דמאי דאפשר לתקוני מתקנינן דומיא דחסידים אבל הנכון דטעמא דמילתא התם לפי שלילי שבת שעה מזומנת שהיא ליל מנוחה והיודע סוד השבת וסוד הקשת ידע סוד דבר זה כי הוא סוד גדול מסתרי תורה. הריטב"א בחידושיו כ"י. ועמ"ש בשיטה מקובצת קמא דף פ"ב משם הרב המאירי:

דף מ.

רבי יאודה אומר זאת תורת העול' היא העולה הרי אלו מיעוטין. עמ"ש הרמב"ן והר"ן בחידושיהם ועמ"ש אנכי הדל בקונטריס אחורי תרעא דף קע"א ע"ש באורך בס"ד. [ועמ"ש לפנים בריש מסכת הוריות בס"ד]:

דף מה.

ת"ר מעשה ביוסטני וכו' ואב"א אשר פיהם דיבר שוא. ראיתי להרב מהר"א הלוי בספר גן המלך סימן קל"א שכתב הגוים אפשר להם להתעבר ביותר מג' שנים ויום א' כהא דיוסטני דבשר חמורים בשרם ואף דמתרץ דשקר ענתה נראה לקיים התירוץ ראשון משום דהך עובדא מתנו לה בברייתא ואי אמרת דקושטא הוא משום הכי שנאוהו זהו תורף דבריו ז"ל. ולי ההדיוט יש להרהר על הרב ז"ל דאמרינן בעלמא מסוד חכמים ונבונים ומיסודן של גאונים דלישנא בתרא עיקר ושינויא בתרא עיקר לא שנא דקאמר איכא דאמרי ל"ש דקאמר ואב"א כמ"ש הרב הגדול מהר"ם ן' חביב בסוף ספר גט פשוט בכללים כלל ז' ואעיקרא ממע"ייני הישועה פורש הן להם כי אתמר בש"ס ואב"א דקשיא ליה איזה דקדוק בשינויא קמא ומשו"ה קאמר ואב"א. דפירושו וכי תימא דשינויא קמא לא סבירא לך אי בעית אימא האי שינויא דרויחא והשתא ניחזי אנן לדעת הרב דלישנא קמא כלומר שינויא קמא עיקר מדחזינן דתנא דבריתא משתעי אשר דיברה יוסטני. א"כ

תקשי אמאי הש"ס לא מקשה הכי על תירוץ ואב"א. ומוכרח אתה לומר דאין זו קושיא רק הרגש בעלמא וכי מטית לומר דלאו קושיא הוא הנה עמך דשינויא בתרא עיקר. ומאי דקשיא ליה להרב ז"ל דאי כשינויא דאשר פיהם וכו' אמאי מתנו לה בבריתא. יש לישב דעיקר הבריתא לאשמועינן אמרי קדוש רבי וללמדנו תוקף עזות הארורה בת מלך דאמרה אוי לה לשלש שנים וכו'. ומאי דאיצטריך לשנויי ואב"א היינו משום דלשינויא קמא דמשני אשר בשר חמורים יש להרגיש מכדי כלהו חד שיעורא נינהו ואי אמרת דיוסטני מתוך חומ"ר שבה מעבר"א לה חומר"תא מ"ט לא חזי כהאי סימנא בפרק בנות כותים דאין גם אחת מעברא בשבע הא כלהו חד מינא ובשר אחד. ולהכי משני אשר פיהם דיבר שוא. ותו נהלך ברג"ש על הרב ז"ל דיוסטני זאת אומרת ילדתי בשבע והיא נפלאת בעינינו ומר נקיט דאפשר להתעבר אחר ג' שנים ויום אחד:

דף מה:

אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך וזאת לפנים בישראל. פירוש רש"י דחוק. ואני בעניי אמרתי דרך גימטריא ונוטריקון ולא שוה לי. והרב פנים מאירות פירש על פי הזהר הקדוש ע"ש באורך סוף פרשת טהרה. ולפי פירושו אינו מובן מי בעל דברים ואינו כשאר סימנים אשר בש"ס דעיקרן לרמוז בכי האי גונא מאן אמרה. וראיתי בספר בן דוד [השגות על מהר"ם די לונזאנו בקבלה] שבהקדמת הספר פירש דביומא דף מ"ט קרי ראשונים לר' חנינא נגד רי"בל והכא דהקדים רב הוי קשיש מר' חנינא. וזהו לפנים כלומר שהיו ראשונים בערך ר"י וריב"ל אמרו לפני זמן זהו תורף דבריו. והריטב"א בחידושיו כ"י כתב וסימן וזאת לפנים בישראל פירשו בו דרב ור' חנינא ששניהם ישראל אמרי לפנים כלומר לפני זמן ולא ר' יוחנן וריב"ל דאיכא בינייהו לוי. ועוד פירשו בו פירושים אחרים וזה נכון מכלם עכ"ל והוא כפתור ופרח ועיין בסדר הדורות דף קי"ב ע"א וע"ב:

דף מט:

חדא לאתויי גר. כתב הריטב"א בחידושיו כ"י קבלתי מפי מורי הרב נ"ר דכל היכא דאמרינן דבעינן אביו ואמו מישראל באביו לחוד סגי ואמו לאו דוקא ומשום דבאידך אמרינן דסגי באמו אמרינן בהא עד שיהא אביו ואמו אבל רבותא אינה אלא דבעיא אביו שהכל הולך אחר הזכר וראיה לדבר רחבעם בן שלמה שלא היתה אמו מישראל וצלח למלוכה עכ"ל וכ"כ הריטב"א עצמו בחידושיו לקדושין על דף י"ג וסיים ואשכחן ברחבעם בן שלמה דהות אמו גיורת ואפ"ה מלך ע"פ הדיבור עכ"ל וכ"כ מרן בכסף משנה

פ"א דמלכים דבאביו סגי ובהכי ניחא לי היאך מלך רחבעם דלאו הוא אמו מישראל דהא בן נעמה העמונית הוה עכ"ל:

ואנכי חזון הרביתי בספר נודע ביהודה שו"ת להגאון מהר"ר יחזקאל נר"ו בח"מ סימן א' שהקשה על דברי מרן ז"ל וז"ל תימה על כסף משנה אנא מצא דאם רחבעם גיורת היתה ודילמא הא דנקראת נעמה העמונית מזרע עמון באה ואמה או זקנתה היתה עמונית וכו' ומ"ש התוס' בנזיר כ"ג וכו' עכ"ל ותימה על תמיהתו דפשטי השמועות דנעמה עצמה היתה גיורת וכמ"ש בקמא דף ל"ח שתי פרידות טובות רות המואביה ונעמה העמונית. וכן בשאר דוכתי הכי מוכח דנעמה עצמה היא גיורת. וכבר מפורש באגדה הביאה הרמ"ע במאמר אם כל חי ח"ג סימן ט' דבעת שנטרד שלמה הלך למלך בני עמון ונעשה מלצר שם ונשא נעמה ואח"ך החזירו ה' למלכותו ונשבע לה שבנה יהיה מלך ע"ש ואני בעניי כן בקדש חזיתי אגדה זו בכ"י ויש עוד אריכות דברים בכ"י. וכבר כתב כן הריטב"א כדברי מרן וכן הרמב"ן בחידושי יבמות על דף מ"ה ועמ"ש בשיטה מקובצת לקמא על דף ל"ח מ"ש בשם רבינו ישעיה הזקן. ועל מ"ש עוד הרב נודע ביהודה אנכי עפר דל כתבתי על דבריו בהגהותי בס"ד:

חדא לאתויי ממזר. עמ"ש התוס' ועמ"ש אני עני בקונטריס אחורי תרעא דף קע"ד ע"ב בס"ד על דברי התוס' בסנהדרין דף ל"ו שכתבו על דרך שכתבו בשמועתנו ע"ש:

דף נא:

ולבני מערבא דמברכי בתר דסליקו תפלייהו וכו'. הריטב"א בחידושיו כ"י והר"ן בחידושיו פירשו דבני מערבא הוו מברכי גם על שאר מצות שיש להם גמר מדאצטריך לאוקמי אליבא דבני מערבא בריחני דאי כר"ת שהביאו התוס' הו"ל לאוקומיה בשאר מצות ע"ש והגם דכבר התוס' נרגשו מזה לשיטת ר"ת וכתבו דהו"מ למימר לאתויי ציצית אלא נקט ריחני דפסיקא וכו' לא נראה להריטב"א והר"ן דכיון דברישא קאמר לאתויי מאי לאתויי מצות מאי פריך ליה לבני מערבא דלא מברכי אלא על תפילין ומאי קושיא מאחר דהתרצן אמר לאתויי מצות בכללות ואי בני מערבא מפקי תפילין מאי קושיא כיון דהתרצן אמר סתמא מצות. ותו דידוע דעל הרוב כתבו ז"ל דהתרצן והמקשן אחד באחד יגשו בכולא שמעתא וא"כ התרצן הו"ל למרתח עליה דמאי קושיא מבני מערבא אימא מצות בר מתפילין וכלומר דגם אני שתרצתי לאתויי מצות סתמא היינו למר כדא"ל ולמר כדא"ל אלא מוכח דבני מערבא גם אשאר מצות מברכין:

והנה הריטב"א והר"ן כתבו משם רבינו האיי גאון בתשובה שכתב לא נהגינן במתיבתא

כבני מערבא ומיהו מאן דבעי למעבד כבני מערבא שפיר דמי עכ"ל ולשון זה מוכח דהעיקר כמ"ש מרן בב"י א"ח סימן כ"ט בסוף כי הטור שם הקשה על רבינו האיי דכיון דאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה ומרן בב"י צדד כמה צדדין לתרץ בעד רבינו האיי גאון ובסוף דבריו כתב א"נ כיון דבני מערבא הוו מברכי אע"ג דאנן לא סבירא לן כותיהו הבא לברך אין מוחין בידו כיון שיש לו אילן גדול להתלות עליו עכ"ל ודברי הגאון דמייתו הר"ן והריטב"א הכי מוכחי וטעמו דכיון דבש"ס מייתי סברת בני מערבא ומהדר לתרוצי מתניתין אליבייהו ש"מ דמאן דבעי עביד כוותיהו והיינו כמ"ש מרן בסוף בדעת הגאון ודוק:

דף נב.

ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות וכו'. מדברי רש"י בסוגיין ובכתובות דף נ"א אני הדל הבאתי ראיה למה שנסתפק הרב הגדול מהר"י אלפאנדארי במוצל מאש סימן מ"ו כמו שכתבתי בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף אבן העזר סימן י"א אות ה' דף ק"ז ע"א ע"ש ודוק הטב:

דף נב:

מהו דתימא כל כי האי גונא מביאה קרבן ונאכל קמ"ל. כתב הריטב"א בחידושיו כ"י פירש"י קמ"ל דחששה בעלמא הוא ומביאה קרבן ואינו נאכל דשמא לא הואי מגופה האי כתם והני חולין במליקה שהוא נבילה דאי לא הו"א דודאי רגלים לדבר דזבה גמורה היא והגיה עליו הרב רבינו הגדול ז"ל דאי אפשר לומר שתביא קרבן דהא כתמים דרבנן הן ואפילו שידוע שהוא מגופה דבר תורה טהורה היא כדאיתא לקמן ריש פרק הרואה כתם ועל כרחינו הכא ה"פ קמ"ל דאינו נאכל ואינה מביאה וקשיא לי א"כ מעיקרא היכי אמרינן בגמרא מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל והיכי הוה ס"ד לומר כן כיון דכתמים כלהו דרבנן ומדאורייתא טהורה ואפילו ידענו ודאי שבא מגופה כיון שלא הרגישה בו לכך נראה כפירש"י ז"ל הכא הוה ס"ד דכיון דחזת תרי יומי מגופה ודאי בהרגשה רגלים לדבר דשלישית נמי חזת בהרגשה ושכחה ואעפ"י שהוא זמן קרוב רגלים לדבר לחוש לשכחה ומביאה קרבן ונאכל דכודאי הוא קמ"ל דאפ"ה חיישינן שמא לא הרגישה ומביאה קרבן שמא הרגישה ושכחה ואינו נאכל שמא לא הרגישה מגופה עכ"ל. והר"ן בחידושיו פירש מ"ש מהו דתימא כמו שפירש הריטב"א ועם כל זה כתב קמ"ל שאינה מביאה קרבן כלל:

ובאמת שאין להקשות על רש"י דכי מטית לומר דהס"ד הוא דראת חלוק בהרגשה ולאו אדעתה שפיר מצינן למימר דקמ"ל הוא דמביאה קרבן ולא נאכל כדתרגמה רש"י ז"ל ובזה אין הסברות מן הקצה אל הקצה. ועוד רש"י ז"ל תנא דווקנא הוא ודייק בלישנא דקאמר מהו דתימא מביאה קרבן ונאכל ומטבע הלשון מורה דהקמ"ל הוא דאינו נאכל דאי ס"ד כהרמב"ן והר"ן הול"ל מהו דתימא מביאה קרבן קמ"ל ועמ"ש הרמב"ן בחידושיו ודוק הטב בדבריו:

דף סא.

לטמרינן מר וכו' אטמרינכו הא אמור רבנן האי לישנא בישא וכו'. לעיין מר דברי התוספות ד"ה אטמרינכו וראה בעיניך מ"ש בפסקי התוספות ומ"ש הרשב"ץ ברמזי מכילתין. ואתה תחזה מ"ש הגאון הרב חוות יאיר בתשובותיו סימן קמ"ו ומ"ש הרב השלם מהר"י שאול בספרו קול יעקב דף מ"ג. ובעניותי כתבתי על זה בספרי הקטן דברים אחדים דף קי"ב ע"ש:

דף סא:

זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא. מה שפירש הר"ן בחידושיו בשם הרשב"א הביאו הריטב"א בחידושיו כ"י בשם רבו נר"ו ואמר שהקשה לפניו דאינו מתישב לא מצד הלשון ולא מצד הענין והאריך בזה ומסיק דהעיקר כדעת הראשונים שפירשו לזמן תחיית המתים שלא נהיה חייבין אבל כמה מצות ינהגו מעצמן מפאת שלמותם ותפארתם לא בדרך חיוב אלא כמו אבות הראשונים שקיימו כל התורה כלה והאריך בזה ע"ש ועמ"ש הרשב"א בתשובות ח"א סימן צ"ג וצ"ד ועמ"ש הרדב"ז בתשובות דפוס ויניציא סימן תרס"ז:

דף סד:

שאני שמואל דרב גובריה. עמ"ש התוס' ועמ"ש אנכי תולעת בספרי הקטן ברכי יוסף א"ה סימן י"ג אות יו"ד דף קי"א בס"ד ומידי עוברי בספר חסדי דוד פירוש התוספתא לרב חביבא הרב מהר"ד פארדו נר"ו פ"ח דיבמות דף קכ"ג הנה אשו"ר ברהטי"ם שהביא דברי רבינו מהר"י רוזאניס במש"ל ותמה עליו ופירש בהנחת הרה ויולדת מרוח עש"ב [ועמ"ש לפנים במסכת חגיגה על דף י"ד בס"ד] והם דברים זרים ומה גם דבבתולה כל

רוח אין בקרבה ולא שכיח שתתעבר מרוח ונעלמו ממנו כל דברי הראשונים שהבאתי בברכי יוסף דנקטי הפך פירושו עיין בדבריהם ודוק הטב כי קצרתי מאד:

דף סז:

רבי יוחנן אומר בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה. כתב הריטב"א בחידושיו כ"י ומיהו אם טבלה אף בשביעי עלתה לה טבילה דהא משום אונסא שרינא לכתחילה בשמיני משום אבולאי וכו' ומ"ש רב אחא משבחא דאי טבלה בשביעי לא עלתה לה בנדה דאוריתא קאמר ובז' לראיתה וכן פירש דבריו הרז"ה עכ"ל ויש מבוכה בזה בראשונים למען דעת מי מתיר ומי אוסר ומשם נמשך לאחרונים והארכתי בזה בקונטריסי בס"ד:

דף ע:

תוס' ד"ה וסמיכה פירש בקונטרס דבאשה ליכא סמיכה וכו' ולא עיין וכו'. עמ"ש התוס' בקדושין דף נ"ה ע"ב ודבריהם תמוהים ועיין מ"ש בספר ריח שדה לכמהר"ש דוויך באמצע הלקוטים ע"ש:
תוס' ד"ה ואין נציב מלח מטמא וכו'. עיין כל דבריהם ומה שכתבתי אנכי עפר דל בספרי הקטן שער יוסף דף צ"ב בס"ד:

דף עג.

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו'. סיים בזה שלא תאמר מסכת נדה למה נשנית שכבר הן מחמירין כר' זירא לז"א כל השונה הלכות בכל יום ומשום הכי נשנית כ"כ התוס' הביאם הרב זקן אהרן סימן ט"ל וכתב רב האיי גאון בתשובה דעיקר התורה ועבודת ה' הוא ללמוד הש"ס אשרי הלומד תורה לשמה משמיא מיהב יהבי אורך ימים ושנות חיים: